

בענין:

1. ארגון לתת - סיוע הומניטרי ישראלי (ע"ר)
2. _____, ת.ז. _____
3. _____, ת.ז. _____
4. _____, ת.ז. _____
5. _____, ת.ז. _____
6. _____, ת.ז. _____
7. _____, ת.ז. _____

ע"י ב"כ מיכאל בך ושות', משרד עו"ד ונוטריון
מרח' ויצמן 2, תל אביב, 64239
מגדל אירופה-ישראל (קומה 6)
טל': 03-6932833, פקס': 03-6932834

להלן: "העותרים";

-נגד-

1. ראש ממשלת ישראל, מר אהוד אולמרט
 2. שר הרווחה, מר יצחק הרצוג
 3. שר האוצר, מר אברהם הירשזון
 4. יו"ר ועדת העבודה, הרווחה והבריאות של הכנסת, ח"כ משה שרוני
- כולם ע"י פרקליטות המדינה, משרד המשפטים
רח' צלאח א-דין 29, ירושלים

להלן: "המשיבים";

עתירה למתן צו על תנאי

מוגשת בזאת עתירה במסגרתה מתבקש בית המשפט הנכבד ליתן צווים על תנאי המורים למשיבים, יחד ולחוד, לבוא וליתן טעם מדוע לא יוצהר וייקבע, כדלקמן:

- א. כי הזכות לביטחון תזונתי מינימאלי (כפי שהיא מוגדרת בעתירה זו) היא זכות יסוד ;
- ב. כי חובתה של ממשלת ישראל לדאוג לביטחונם התזונתי המינימאלי של אזרחיה, וכי בתוך כך, באחריותה לדאוג לכך שבמדינת ישראל לא תתאפשר מציאות יום-יומית בה כ - 200,000 משפחות נזקקות לשירותיהן של עמותות וולונטריות על מנת להתקיים ;
- ג. כי אין זה מתפקידן של מאות עמותות וולונטריות (ובהן העותרת 1), הממומנות מכספים של תורמים פרטיים, ופועלות באמצעות אלפי מתנדבים, לדאוג לביטחונם התזונתי המינימאלי של כה רבים מתושבי המדינה ;
- ד. בנוסף, או לחילופין, כי מדינת ישראל ביצעה בפועל הפרטה עקיפה, או הפרטה במחדל, בלתי חוקית, של חלק משירותי הרווחה במדינת ישראל, על ידי העברת הטיפול באספקת מזון לאנשים נזקקים לידי עמותות פרטיות, ללא כל ביקורת ופיקוח על אופן החלוקה וטיב המזון המחולק לנזקקים ותוך פגיעה בעקרון השוויון ובעקרון הצדק החלוקתי ;

- ה. בהתאם לכך, לקבוע כי חובתה של המדינה להקים, לממן, ולהפעיל תשתית לוגיסטית שתאפשר איסוף, רכישה וחלוקה לנזקקים של צרכי המזון המינימאליים הדרושים לשם קיום, וזאת בשיטה ועל פי קריטריונים שייקבעו בתכנית חירום ממלכתית שתתוכנן על ידי המשיבים בתוך פרק זמן מידי שייקבע על ידי בית המשפט הנכבד ;
- ו. בנוסף, או לחילופין, להורות למשיבים 1 - 4 ליתן טעם מדוע לא יכריזו על תכנית חירום ממלכתית ולא ינקטו בצעדים הדרושים על מנת להקצות את התקציב הדרוש לשם מימון רכישת, ריכוז וחלוקת המזון לנזקקים על פי תכנית זו במקומן של העמותות הפרטיות ;
- ז. ליתן כל סעד אחר, כפי שבית המשפט הנכבד ימצא לצודק ולנכון בנסיבות הענין ;

ואלה נימוקי העתירה

א. עניינה של העתירה

1. עתירה זו מעוררת שאלות יסוד בדבר חובתה של המדינה כלפי אזרחיה.
2. העותרים יטענו כי כשם שחובתה של המדינה לדאוג לביטחונם הפיסי של אזרחיה מפני פעולות איבה כתנאי הכרחי להישרדותם, כך גם חובתה של המדינה (גם בכלכלה חופשית) לדאוג לביטחונם התזונתי המינימאלי של אזרחיה, גם זאת כתנאי הכרחי להישרדותם.
3. "ביטחון תזונתי מינימאלי" הינה הזכות החוקתית היסודית של אזרחי המדינה הנזקקים לכך, לקבלת מזון בסיסי הדרוש לשם קיומם הפיסי, כנגד חובתה של המדינה לדאוג לכך.
4. הבטחת מזון ומשקה קיומי לאדם נזקק מעצב את האמנה החברתית של מדינת ישראל וחיוני לקיומו של משטר דמוקרטי תקין ולקיומה של חברה בעלת מרקם אנושי.
5. בבג"ץ 164/97 קונטרס בע"מ נ' משרד האוצר-אגף המכס והמע"מ, פ"ד נב (1), 289, קבע כבוד השופט י' זמיר :

"לפי תפיסתו של הנשיא ברק, "משטר דמוקרטי מבוסס על הכרה בזכויות האדם של הפרט... תפקידו של השלטון הוא לקיים חברה אשר תכבד זכויות אדם" (פיסקה 3). אכן, זאת היא תפיסה רווחת של המשטר הדמוקרטי בימינו ובמקומנו. אך, לשיטתי, זאת היא תפיסה חלקית. משטר דמוקרטי הוא יותר מאשר הכרה והגנה על זכויות האדם. זכויות האדם הן, אמנם, ערך עליון. אך לא ערך יחיד. האדם הוא יותר מאשר אגד זכויות. הוא גם אגד של צרכים, נטיות ושאיפות. לפיכך אין לומר כי תפקיד השלטון הוא לכבד את זכויות האדם. נקודה. אכן, זהו תפקיד ראשון במעלה. אך זהו רק אחד התפקידים. יש לומר גם, בנשימה אחת, שתפקיד נוסף הוא לקדם את רווחת האדם. כל אדם. ועוד תפקיד הוא לעשות צדק חברתי. צדק לכל. זכויות האדם אינן אמורות להאפיל על רווחת האדם ועל הצדק החברתי. אסור שזכויות האדם ישמשו רק את האדם השבע. צריך שכל אדם יהיה שבע, כדי שיוכל ליהנות, למעשה ולא רק להלכה, מזכויות האדם. זהו תפקיד משולב."

6. העותרים אינם עותרים למצב אוטופי בו לא יהיו כלל אנשים עניים או רעבים במדינת ישראל. כידוע, בכל חברה ליברלית, בה קיימת כלכלה חופשית, יהיו לעד מעמדות ועשירוניים, כאשר מטבע הדברים, תמיד יהיה מעמד של עניים. במסגרת זו, אף בכל מדינה עשוי להימצא אדם זה או אחר הרעב לחם. לא כנגד זה יוצאת העתירה, שכן זהו מצב בלתי נמנע.
7. העתירה מוגשת בשל התקוממות הרוח מהמצב הנתון כיום במדינת ישראל בו כ - 11% מאזרחי מדינת ישראל (כ - 200,000 משפחות) נזקקים, מידי יום, לשירותיהן של מאות עמותות לחלוקת מזון, כדי לשרוד ולהתקיים. במצב דברים זה נוצרת מאסה קריטית, שאיתה אין להשלים.
8. עצם היווצרות המאסה הקריטית הזו של אוכלוסיה הנזקקת, מידי יום, לסיוע ברכישת מזון בסיסי, אשר הולידה את הקמתן של לא פחות מכ - 200 עמותות העוסקות מידי יום בחלוקת מזון, היא המצביעה על ההפרה של הזכות החוקתית של אזרחי המדינה לביטחון תזונתי מינימאלי.
9. טענתם של העותרים היא כי כשם שתפקידה של המדינה למנוע את פגיעתם של אזרחיה כתוצאה מפעולות איבה, כך גם תפקידה של המדינה לנקוט בכל פעולה אפשרית על מנת למנוע מצב בו אותם אזרחים אשר אינם מסוגלים לזון את עצמם מעמל כפיהם יגיעו למצב של תת תזונה אשר תפגע ביכולת התפתחותם, תביא עליהם מחלות ואולי אף למוות.
10. אין המדינה יכולה לסמוך ידיה על כך שבהעדר פעולה רצינית מצידה, תפעלנה במקומה עמותות פרטיות ותמנענה מוות זה של אזרחי המדינה הרעבים, או מחייתם בתת תזונה.
11. כך, כשם שהמדינה לא תשלח גייסות צבא הממונים מכספים של אנשים פרטיים כדי להגן על גבולותיה, אין המדינה יכולה לשבת מנגד ולהעביר את הטיפול בהזנת אנשים שידם אינם משגת, לידיהן של עמותות פרטיות, שפעילותן אינה מבוקרת, אינה מפוקחת ואינה ממומנת על ידי המדינה.
12. בעיית העוני במדינת ישראל הינה דבר ידוע. רבות הוועדות שהוקמו במדינת ישראל, לרבות על ידי ממשלת ישראל (גם בעת הזו), על מנת לחקור, להבין, להתמודד ולטפל בנגע זה.
13. **עתירה זו אינה מתיימרת לפתור את בעיית העוני במדינת ישראל. עתירה זו עוסקת בסימפטום הכי חמור של נגע העוני במדינת ישראל ובצורך להטיל את האחריות למציאת פתרון מידי לסימפטום זה על המדינה.**
14. במאמר מוסגר, יצויין כי במסגרת שורת הפתרונות שהוצעו כדי להתמודד עם בעיית העוני, שהיא זו שגרמה למצב של מאסה קריטית של אנשים רעבים במדינת ישראל, הוצעו, בין היתר פתרונות כגון: החלת מס הכנסה שלילי, הגדלת סכומי הקצבאות למעוטי יכולת על פי חוק הבטחת הכנסה, התש"א-1980; העלאת גובה שכר מינימום הקבוע בחוק שכר מינימום, התש"ז - 1987; יצירת מקומות תעסוקה נוספים; אימוץ "תכנית ויסקונסין"; הגדלת ההשקעה בחינוך; הרחבת הביטוח החברתי במקרה של אבדן עבודה ועוד.
15. העותרים יטענו כי לצד חובתה של הממשלה לאתר פתרון תשתיתי ואסטרטגי לבעיית העוני (דוגמת הפתרונות המובאים לעיל), שומה על הממשלה לטפל במקביל לכך במציאת הפתרון לסימפטומים הדחופים והמיידיים של נגע זה, ובראש ובראשונה לבעיית המחסור במזון והרעב. בענין זה, יצויין כי לא כל אדם המוגדר כעני, מגיע למצב של מחסור במזון.

16. בתוך כך, חובה על המדינה להכין תכנית לאומית, חוצה משרדי ממשלה, ובעלת יעדים מדידים לפתרון המחסור במזון והרעב.
17. תפקידה של הממשלה למצוא פתרונות ארוכי טווח שיצמצמו את הסיכון לפגיעה באזרחי המדינה מפעולות איבה, אך במקביל לכך, חובתה של הממשלה לפעול לשיתוק מיידי של מקורות ירי נקודתי על אזרחי המדינה ולמיגון אזרחיה.
- מכח אותה הגזירה, חובתה של הממשלה לאתר את הסיבות השורשיות המביאות להתפשטות ולהתגברות נגע העוני ולטפל בהן ברמה האסטרטגית, מחד גיסא, אך במקביל, חלה על הממשלה החובה לטפל באופן מיידי, ולהעניק עזרה ראשונה, לסימפטומים של נגע העוני, שהמרכזי שבהם הוא בעיית הרעב, מאידך גיסא.
18. ברור כי לכשימצאו פתרונות תשתיתיים לבעיית העוני, אשר יצמצמו את היקפו בטווח הרחוק, כך יקטן הצורך של אזרחים בסיוע לרכישת מזון, וממילא יקטן הסיוע שתידרש המדינה להושיט בתחום זה בעתיד.
19. בחודשים האחרונים, היינו עדים למחדלים חמורים של המדינה במתן מענה בסיסי לצרכים קיומיים של אזרחי המדינה שחיו תחת מתקפות טילים הן בגבול הצפוני (במהלך מלחמת לבנון השנייה) והן בעיר שדרות ובקיבוצי הדרום.
- מחדלים אלה, אשר סיכנו חיי אזרחים רבים, יצרו ואקום שגרם לגורמים פרטיים שונים, ובהם העותרת 1, להבין כי אין מנוס אלא ליטול יוזמה ולפעול במקומה של הממשלה לביצוע פעולות הומניטריות אלמנטריות שחובה היה על המדינה לעשותן לשם הבטחת שלום וביטחון אזרחיה.
- על רקע פעולות אשר בוצעו על ידי חלק מן הגורמים הפרטיים, התחדדו ועלו באמצעי התקשורת תהיות בדבר הלגיטימיות של החלפת תפקיד ואחריות המדינה במצבים אלה בפעילותם של אותם גורמים וולונטריים. היו גם כאלה שהטילו ספק באינטרסים של חלק מן הגורמים הפרטיים הנ"ל, תוך שנטען נגדם כי הם מעוניינים "לקנות שלטון בכסף".
- העותרים אינם מתכוונים למקד עתירה זו באינטרסים שעמדו מאחרי פעולותיהם של חלק מגורמים אלה. קצפם של העותרים יוצא כנגד אזלת ידה של הממשלה בטיפול בבעיות אלה, אשר "הזמינה" את הגורמים הפרטיים להחליף את המדינה בתפקידה לדאוג לאזרחיה.
- ברור כי כאשר המדינה מגלה חוסר אונים ואזלת יד בתחום הנתון לאחריותה, יוצר הדבר ואקום אשר מזמין לתוכו יוזמה פרטית, שחלקה אף עלול להיות מונע מאינטרסים אישיים. יחד עם זאת, אין לה למדינה ולמוסדותיה להלין על פעולותיהם של גורמים אלה, כאשר המדינה היא שיושבת באפס מעשה ומתבוננת מן הצד, במקום לבצע את המוטל עליה.
20. לעוני ישנם מספר סימפטומים מרכזיים, אשר כוללים את העדר היכולת של הנזקק לרכוש את הצרכים החיוניים והיסודיים שהינם: מזון, ביגוד, מדור ובריאות. המזון והמשקה הם היסוד החיוני והבסיסי ביותר הדרוש לאדם (פרט לחמצן), בלעדיו אין לאדם יכולת קיום. זהו המינימום החומרי הנחוץ לו לשם קיום.

21. והנה, אנו עדים ומשלימים עם מצב בו 200,000 משפחות במצוקה, אזרחי המדינה, פוקדים מידי יום את בתי התמחוי ומרכזי חלוקת המזון של העמותות הוולונטריות, כאשר הממשלה עומדת מנגד, לא עושה דבר, ומשלימה עם המצב בו העמותות הוולונטריות "תטפלנה כבר בבעיה זו".
22. לא תהיה זו גוזמה אם נטען כי המדינה אף מסתמכת על פעולתן של העמותות, בידיעה שכל עוד הן פועלות באין מפריע, היא יכולה להמשיך ולהתעלם מחובותיה, וכי מצב זה הינו נוח עבורה. לא זו אף זו, המדינה אף נהנית באופן עקיף מקיומן של 200 עמותות אלה בכך שגובה מהן מיסים, ארנונה, תשלומי מעבידים וכו'.
23. מה היה קורה אילו היו מחליטות בוקר אחד כל העמותות הוולונטריות להכריז על שביתה ועל הפסקת חלוקת המזון?!
24. העותרים יטענו כי בהסתמכותה של הממשלה על מאות עמותות וולונטריות אשר דואגות למחסור קיומי זה של למעלה מ - 200,000 משפחות במצוקה במדינת ישראל מידי יום, מפרה המדינה את חובתה היסודית לשמור על הביטחון התזונתי המינימאלי של אזרחיה, תוך שהיא ביצעה, דה-פקטו, הפרטה עקיפה או הפרטה במחדל של חובה בסיסית זו שלה.
25. זאת ועוד, בהעדר גוף מרכזי אחד המטפל בנושא זה, ולנוכח ריבוי העמותות העוסקות בתחום, נשמע לא אחת חשש מפי התורמים בדבר השימוש בכספי התרומה ואופן חלוקת המשאבים, אשר לא מבוקר על ידי גורם ממלכתי ומרכזי כלשהו.
26. כך, גם לא מבוצעים על ידי המדינה בקרה ופיקוח אודות טיב המזון המחולק לאוכלוסייה. למיטב ידיעת העותרת 1 טיב המזון המחולק על ידי העמותות, רובן ככולן, הוא באיכות וברמה גבוהה, אך אין הדבר פוטר את המדינה מן החובה לבדוק ולאמת זאת, כפי שהיא עושה, ומחוייבת לעשות, בעת מכירת מוצרים לציבור ברשתות המזון.
27. על רקע התרחבות תופעת היזקקותם של אנשים לבתי תמחוי ולשירותי העמותות לחלוקת מזון, מחד גיסא, והצטמצמות היכולת לגייס תרומות כספים מגורמים בשוק הפרטי, מאידך גיסא, הגיעו חלק מן העמותות הוולונטריות לקצה גבול היכולת.
28. כך, מבדיקה שנערכה על ידי ארגון לתת (העותרת 1) בקרב 100 עמותות העוסקות בחלוקת מזון, התברר כי כ - 30% מהן עומדות בפני מצב בו לא תוכלנה להמשיך לפעול. מצ"ב כנספח "א" מודעה אשר נחתמה על ידי עשרות עמותות בעיתונים "הארץ" ו - "גלובס" ביום 1.1.2007. כמו כן, מצ"ב כנספחים "ב" ו - "ג/1" - "ג/37" רשימה של 37 עמותות בתחום המזון שהודיעו כי ללא תמיכה מיידית לא תוכלנה להמשיך להתקיים עד לסוף השנה, וכן השאלונים עליהם השיבו העמותות במסגרת בדיקה זו.
29. על פי התחשיב שערכה העותרת 1, ומצ"ב כנספח "ד", הרי שלצורך מימון רכישת המזון שמחולק כיום על ידי מאות עמותות במדינת ישראל, נדרש תקציב שנתי בסך של כ - 200 מליון ש"ח בלבד, שהינו 0.07% מסך תקציב המדינה העומד על 282 מיליארד ש"ח. יחד עם זאת, כמצויין במסמך הנ"ל, הצורך האמיתי של האוכלוסייה הנזקקת מסתכם להערכת העותרת 1 בכ - 90,000 טון בשנה, שעלותם 720 מליון ש"ח. דו"ח של מכון ברוקדייל, המציג נתונים רלוונטיים לשנת 2003, מצ"ב כנספח "ה".

30. העותרים יטענו כי במצב שנוצר, לא יהיה עוד באפשרותן של עמותות רבות להמשיך ולפעול לאורך זמן, הן בשל מחסור חמור בתרומות והן בשל מחסור במתנדבים. העמותות לא נוצרו על מנת למלא את הואקום שיצרה המדינה לאורך זמן. הן נולדו ליצור מערך ראשוני, כמענה מיידית זמני לטיפול באזרחים רעבים, עד אשר תקח מהן המדינה את המושכות ותמלא את חובותיה.
31. לשם ההשוואה, בארה"ב מופרש סכום של 38 מיליארד \$, המהווה 1.4% מסך תקציבה השנתי של המדינה (שעומד על 2.77 טריליון \$), לשם מימון פרויקט תלושי מזון ל - 10.5 מיליון בתי אב ו - 24 מיליון אזרחים מעוטי יכולת (Food Stamps Project). בענין זה, מופנה בית המשפט הנכבד אל העמודים הרלוונטיים מן האתר של משרד החקלאות האמריקאי המרכז את הפרוייקט הנ"ל, אשר העתק מהם מצ"ב כנספח "1/1" - "2/1".
32. מטרתה של עתירה זו לגרום לכך שממשלת ישראל תפעל לאלתר לממן את הביטחון התזונתי המינימאלי של 200,000 משפחות במצוקה על פי תכנית חירום ממלכתית שתעוצב על ידה. למותר לציין כי הקמת מערך לוגיסטי כזה על ידי המדינה, ייצור מקומות תעסוקה נוספים שיכולים להיות מאוישים על ידי חלק מן הנזקקים עצמם.
33. קודם להגשת העתירה, שלחה העותרת 1 לא פחות מ - 192 (!) מכתבים אל ראשי הממשלה ושרי האוצר של מדינת ישראל ודרשה, בין היתר, שהמדינה תיטול לידיה את החובה לקיים את הזכות לביטחון תזונתי מינימאלי. מצ"ב, לשם ההמחשה, בסדר יורד, כנספחים "1/1" - "2/192" דוגמאות למכתבים אלה. במכתבים אלה, ביקשו נציגי העותרת לקיים פגישות עם המשיבים, אך כל המכתבים הללו נותרו ללא מענה מצד המשיבים. בנסיבות אלה, לא נותרה בידי העותרים הברירה אלא להגיש עתירה זו.
34. לכאורה, נשאלת השאלה על שום מה קם הארגון אשר חלק ניכר מפעילותו מרוכז סביב נושא חלוקת המזון ומבקש להשמיט את הקרקע מתחת לעצם זכות קיומו!?
35. והתשובה לכך, היא שאין זה מתפקידו של הארגון להחליף את תפקיד המדינה. המצב בו הדאגה לתזונה המינימאלית של אזרחי המדינה הנזקקים, מופקדת בידי רצונם הטוב של אזרחים שפותחים את כיסם ושל מתנדבים אשר עוסקים בחלוקת המזון בשטח, מאיים על החוסן החברתי ואינו מבטיח ביטחון תזונתי - יוזמות פרטיות אלה, אשר כבר כיום חלק ניכר מהן מתקשה להמשיך לפעול, לא יוכלו להתקיים לאורך זמן ולתת מענה לצורך הקיים.
36. בנסיבות אלה, החליטו העותרים שלא עוד!

ב. בג"צ 366/03 עמותת מחוייבות לשלום וצדק חברתי נגד שר האוצר

37. בבג"צ 366/03 עמותת מחוייבות לשלום וצדק חברתי נגד שר האוצר (תק-על 2005(4), 2605, ע"מ 25) (להלן: "בג"צ 366/03"), קבעה דעת הרוב של בית משפט נכבד זה, בין היתר, כדלקמן:

בעמ' 2615, קובע הנשיא (כתוארו אז) אהרון ברק:

"ניתן להניח, בלא לקבוע מסמרות בדבר, כי מחובת המדינה על פי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו נגזרת החובה לקיים מערכת שתבטיח "רשת מגן" למעוטי האמצעים בחברה, כך שמצבם החומרי לא יביאם לכלל מחסור קיומי. במסגרת זו, עליה להבטיח שלאדם יהיה די מזון ומשקה לקיומו. מקום מגורים בו יוכל לממש את פרטיותו ואת חיי המשפחה שלו ולחסות מפגיע מזג האוויר; תנאי תברואה נסבלים ושירותי בריאות, שיבטיחו לו נגישות ליכולות הרפואה המודרנית."

ובהמשך:

"אדם הרעב ללחם הוא אדם שכבודו כאדם נפגע; אדם שאין לו גישה לטיפול רפואי אלמנטרי הוא אדם שכבודו כאדם נפגע. אדם הנאלץ לחיות בתנאים חומריים משפילים הוא אדם שכבודו כאדם נפגע."

ובעמ' 2617:

"נמצא כי כבודו של האדם במדינת ישראל תלוי במכלול תנאי חייו, כפי שהם משתקפים ממצבה של החברה ומערכי היסוד המנחים אותה. כבוד האדם נפגע, אם אותו אדם מבקש לקיים חיי אנוש בחברה לה הוא משתייך, אך מוצא כי דלו אמצעיו ותש כוחו לעשות כן. אדם שכזה זכאי כי המדינה תפעל כדי להגן על כבודו. אם תימצא המדינה מפרה, למרות מכלול אמצעי התמיכה שהיא מפעילה, את חובתה זו - בין בחקיקה (שאינה עומדת בתנאי פסקת ההגבלה) ובין במעשה שלטוני אחר (שאינו מקיים את כללי המשפט המנהלי) - זכאי אותו אדם אף לצינון מבית המשפט, שיורה למדינה לעמוד בחובתה ולספק לו את האמצעים הדרושים לצורך קיומו בכבוד. ציווי שכזה עשוי לחול על מקרה בודד או על סוג של מקרים דומים, הכל לפי הענין והנסיבות. כדי שיתאפשר לבית המשפט לתת אותו, יש להניח לפניו תשתית עובדתית מלאה, ממנה ניתן יהיה להסיק את הפגיעה בכבוד. כך, ייזקק בית המשפט לפירוט, המבוסס על תיעוד מתאים, של מקורות ההכנסה ושל ההוצאות השוטפות והקבועות בהן נושא אותו אדם (השוו למשל למידע שנדרש להציג מערער המבקש פטור מהפקדת ערבון). ייבחן תפקודם של כלל מערכי התמיכה המדינתיים והאחרים המסייעים לאותו אדם ופעולתו שלול מולם למיצוי זכויותיו."

ובמקום אחר, בעמ' 2614:

"חוקי היסוד מגינים על הזכות לכבוד, ובגדרה על היבט הקיום החומרי, הנדרש לצורך מימוש הזכות לכבוד. בראייה זו, זכותו של אדם לכבוד היא גם הזכות לנהוג את חייו הרגילים כבן-אנוש, בלא שתכריע אותו המצוקה ותביא אותו לכלל מחסור בלתי-נסבל. זוהי התפיסה, לפיה הזכות לקיום בכבוד היא הזכות כי יובטח לאדם אותו מינימום של אמצעים חומריים, שיאפשרו לו להתקיים בחברה בה הוא חי. תפיסה זו מצאה את ביטויה לא אחת בפסיקתו של בית משפט זה, במגוון של הקשרים."

38. כידוע, עתירה זו נדחתה ברוב דעות על ידי בית המשפט הנכבד על רקע קביעת דעת הרוב כי לא הונחה בפניו תשתית ראייתית מספקת לפגיעה בכבוד האדם בנסיבות המקרה דשם.

39. עניינה של העתירה בבג"צ 366/03 היה קיצוץ מתוכנן בקצבאות על פי חוק הבטחת הכנסה. בית משפט נכבד זה קבע כי לא הונחה בפניו תשתית עובדתית ממנה ניתן ללמוד כי כתוצאה מן הקיצוץ בגמלאות הבטחת ההכנסה נפגע כבודם של אנשים מסוימים.

40. במסגרת פסק הדין קובע בית המשפט כי בבואו של בית המשפט להתערב במעשה חקיקה נדרשת תשתית ראייתית ברורה וחזקה יותר לפגיעה בכבוד האדם, תוך שידוע כי תשתית ראייתית זו עשויה להיות פחותה יותר עת הוּא דן במעשה או מחדל שלטוני (להבדיל ממעשה חקיקה).

41. כידוע עוד, דעת המיעוט של כבוד השופט אדמונד לוי אף הרחיבה וקבעה כי "כבוד האדם" כולל גם את הזכות לתנאי מחיה נאותים, בעוד דעת הרוב סברה כי "כבוד האדם" הוא הבטחת האדם ממחסור קיומי בלתי נסבל.

42. כך למשל, קבע כבוד השופט א' לוי בעמ' 2623 :

"הזכות לקיום אנושי בכבוד הנה חלק בלתי-נפרד מהזכות לכבוד האדם. קשה להפריז בחשיבותה של זכות בסיסית זו. "חיים המתאפיינים במאבק תמידי לתנאי מחיה בסיסיים עומדים בסתירה מוחלטת לרעיון של כבוד האדם" (ר' גביזון "על היחסים בין זכויות אזרחיות-פוליטיות ובין זכויות חברתיות-כלכליות" זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות בישראל (י' רבין, י' שני, עורכים, 2004) 25, 39). היא משמשת תנאי ואין-בלתו ליכולת לממש זכויות-יסוד אחרות, שהרי, בלשונו היפה של השופט זמיר, "אסור שזכויות האדם ישמשו רק את האדם השבע, צריך שכל אדם יהיה שבע, כדי שיוכל ליהנות, למעשה ולא רק להלכה, מזכויות האדם" (בג"ץ 164/97 קונטרס בע"מ נ' משרד האוצר - אגף המכס והמע"מ, פ"ד נב(1) 289, 340). חירות אמיתית - הכוללת אף את החירות ממחסור - אינה אפשרית מבלעדיה (ראו מ' אטלן "מודל לדוגמה של הזכות לתנאי קיום נאותים" זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות בישראל 395, 399; וראו גם J. Raz "Autonomy, Toleration and the Harm Principle" Issues in Contemporary Legal Philosophy (R. Harm Principle" (Gavison, ed. 1987) 313, 316).

43. בשולי פסק הדין, קבעה כבוד השופטת (כתוארה אז) דורית ביניש, עת כתבה :

"אשר לעתירות שבפנינו, הרי הן הוגשו בינואר 2003, לפני יותר משנתיים. אין בידנו נתונים עדכניים לגבי מצבם של העותרים, ומלכתחילה אף לא היתה בפנינו תשתית עובדתית ראויה אשר לטענתם בדבר הפגיעה בזכותם לקיום בכבוד כמשמעותו החוקתית; הגם שאין ספק כי העותרים הם אנשים קשיי יום המתקיימים בדחק. בהעדר הנתונים כאמור, מסכימה אני עם מסקנתו של הנשיא ברק כי לא ניתן להכריע בטענותיהם של העותר בדבר הפגיעה בזכותם החוקתית הנדונה. לפיכך, אין מתעוררת לשיטתי השאלה האם הציגה בפנינו המדינה תשתית נאותה לביסוס טענתה בדבר קיומו של מערך סיוע כולל שיש בו כדי למנוע פגיעה מהותית בזכות החוקתית לקיום בכבוד. מטעמים אלה, מסכימה אני עם מסקנתו של כבוד הנשיא כי דינן של העתירות להידחות. יחד עם זאת, כמו הנשיא, אף אני רואה להדגיש כי המסקנה האמורה מושתתת על העדר תשתית עובדתית ראשונית ולכאורית מספקת בעתירות שהוגשו בפנינו. אשר על כן, אין בפסק דין זה כדי לחסום בעתיד הגשת עתירות שעניינן הזכות לקיום בכבוד."

44. דברים דומים נקבעו על ידי הנשיא אהרון ברק כי :

"בפסק דיננו זה איננו קובעים דבר באשר לקיומם בישראל של בני אדם הנתונים במחסור חמור עד כדי פגיעה בכבודם. יודעים אנו כי מצבן הכלכלי של משפחות רבות בישראל הוא קשה מאד, וכי שכבת העוני בחברה רחבה ביותר; ידיעה זו משותפת לכל אדם החי בארץ ועיניו בראשו....

בפסיקתנו זו אין כדי לסתום את הגולל על עתירות שעניינן זכות האדם לקיום בכבוד. זוהי זכות חוקתית, שיש לקיימה בכל שדרות המשפט הציבורי."

45. בענייננו עצם קיומה של מאסה קריטית של 200,000 משפחות אשר נזקקות מידי יום ביומו לקבל מזון בבתי תמחוי ובמרכזי חלוקה מכ - 200 עמותות וולונטריות כדי לשרוד, מלמדת ומהווה העדות והראיה הטובה והברורה ביותר לפגיעה בכבודן של משפחות אלה.
46. העותרים יטענו, כי כך או כך, הן לפי קביעת דעת הרוב, ובוודאי שעל פי קביעת דעת המיעוט בבג"צ 366/03, הרי שקיימת לאזרח המדינה זכות חוקתית לכך שלא יהיה רעב, כי זכות זו מופרת על ידי המדינה על ידי עצם הסתמכותה על פעולתן של עמותות וולונטריות המאכילות מידי יום 200,000 משפחות מאזרחי מדינת ישראל, וכי הפרה זו מבוצעת שלא כדין הן במישור החוקתי (כשהמדינה עומדת מנגד עת נפגעת הזכות החוקתית של אזרחיה), והן במישור המנהלי (עת מבצעת המדינה הפרטה עקיפה של חובותיה לדאוג לרווחת אזרחיה, ומעבירה אותן לידיהן של עמותות וולונטריות שפעולתן לא מפוקחת ולא מבוקרת על ידי המדינה).

ג. העותרים

47. העותרת 1, ארגון לתת - סיוע הומניטרי ישראלי, הינה עמותה שנוסדה בשנת 1996 במטרה להעניק סיוע לאוכלוסיות במצוקה, בארץ ובעולם, על בסיס אוניברסלי ושוויוני, על ידי הנעת החברה האזרחית בישראל למעורבות בשדה הפעולה ההומניטרי ובכך להביא ליצירת מודעות חברתית, ולהקנות ערכים של ערבות הדדית ונתינה.
48. ארגון לתת, הינו עמותה לא ממשלתית, א-פוליטית וללא כוונת רווח, הממומנת מכספי תרומות. בארגון לתת פעילים למעלה מ - 3,000 מתנדבים הפזורים בכל רחבי הארץ ומחלקים מזון ומשקה לאזרחים שאין ידם משגת מוצרי יסוד אלה, וחיים, כעניין שבשגרה, ברעב וצמא.
49. לאור מצוקת העוני והמחסור במזון ההולך וגדל בקרב השכבות הנזקקות בישראל, יזם ארגון לתת את תכנית "מזון לחיים", שמטרתה איסוף מזון, אחסונו וחלוקתו לכ - 120 ארגונים מקומיים (עמותות, בתי תמחוי ואגפים לשירותים חברתיים) אשר מעבירים את המזון לאוכלוסייה הנזקקת.
50. במהלך שנת פעילות אחת, אוסף ארגון לתת למעלה מ - 3,000 טון מזון, בשווי כולל של כ - 25,000,000 ש"ח, אשר מחולק באמצעות העמותות השונות בפריסה ארצית (כ- 80 נקודות ישוב) לעשרות אלפי משפחות נזקקות ברחבי הארץ.
51. במהלך השנים 2005 - 2006, חילק ארגון לתת מזון בשווי כולל של כ - 40,000,000 ש"ח, שגויס באמצעות תרומות (בכסף ובמזון) של הציבור הרחב ומתעשיות המזון.
52. בנוסף על תכנית "מזון לחיים" יוזם ומפעיל ארגון לתת פרויקטים שונים, אשר כוללים, בין היתר, את אלה:
- 52.1 פרוייקט "אני בשבילך" – פרויקט חינוך והעצמה המופעל בבתי ספר ברחבי הארץ שמטרתו לפתח בקרב הדור הצעיר ערכים הומניטריים ולעמוד על חשיבותם, לחנך לסולידריות חברתית ולהניע לתרומה לקהילה ולמתן עזרה הדדית לאדם באשר הוא אדם;

52.2. הפקת דו"ח העוני האלטרנטיבי – במסגרת פעילותו של ארגון לתת, מצטברת בארגון אינפורמציה חשובה ואותנטית אודות מצב העוני במדינת ישראל. על רקע זה, יזם הארגון למן שנת 2003 את הפקתו של "דו"ח העוני האלטרנטיבי" המיועד להציג את המצב העדכני "בשטח", כפי שמכירים אותו בארגון לתת, הפועל עם 120 עמותות סיוע שותפות. דו"ח העוני האלטרנטיבי לשנים 2004 - 2006 מצ"ב כנספחים "ח" – "יא". דו"ח זה מפורסם בציבור לצידו של דו"ח העוני "הרשמי" המופק על ידי המוסד לביטוח לאומי. דו"חות העוני אשר הופקו על ידי המוסד לביטוח לאומי בשנים 2004 - 2005, מצ"ב כנספחים "יב" – "יג" לעתירה זו.

במסגרת דו"ח העוני האלטרנטיבי לשנת 2006, נמצאו על ידי ארגון לתת הממצאים העיקריים הבאים:

52.2.1. העמותות העוסקות בתחום הסיוע הפיסי במזון לא מצליחות לתת מענה לכלל הנזקקים;

52.2.2. קיימת תלות קריטית של נזקקים בסיוע הוולונטרי - כאשר 45% ממקבלי הסיוע ובני משפחותיהם היו נאלצים לאכול רק עד 2 ארוחות חמות בשבוע ללא סיוע מעמותות המזון.

52.2.3. 41% מהמשפחות הנתמכות מקבלות מהעמותות חצי או יותר מסל המזון הנחוץ לקיום.

52.2.4. הדרישה למזון הולכת וגדלה בכל שנה וקיימת ירידה משמעותית בכמות התרומות והמתנדבים המגיעים לעמותות;

52.2.5. מעמד הביניים ממשיך להיחלש ולהישחק – בכך נמשכת המגמה של החמרת תופעת העוני, אליו מתווספים כל שנה אנשים עובדים שהכנסתם ותנאי מחייתם אינם מאפשרים להם קיום בסיסי בכבוד.

52.2.6. לאור כל אלה, הנתונים מראים כי:

52.2.6.1. מגמות הגדילה בביקוש ובחלוקת מזון ממשכיות בצורה משמעותית גם ב- 2006 - 92% מהעמותות מדווחות על גידול בדרישה למזון של 26% בממוצע.

52.2.6.2. 69% מהעמותות אינן מצליחות לתת מענה לכלל הנזקקים הפונים לקבלת סיוע.

52.2.6.3. כל עמותה חמישית מדווחת על חוסר יכולת לתת מענה ליותר מרבע מהנזקקים.

52.2.6.4. אחת מכל שלוש עמותות (32%) מעריכה שתקרוס ותצטרך להפסיק את פעילותה ללא סיוע ממשלתי. כל עמותה חמישית (18%) סבורה שללא תוכנית למאבק בעוני, תקרוס תוך שנה.

52.2.6.5. ללא תוכנית לאומית למאבק בעוני וללא השקעה ממשלתית במתן סיוע פיסי מיידי, מערך הסיוע האזרחי הוולונטרי ייחלש באופן מהותי כבר בשנת 2007 וחלק ממנו עלול לקרוס.

52.3. **"לתת באהבה" - אירוע שנתי לגיוס תרומות לרכישת ארוחות חג לנזקקים בערב ראש השנה** –

מידי שנה, מקיים הארגון ערבי התרמה בסיוע ערוץ 2 של הטלוויזיה, לשם גיוס כספים מן הציבור למימון רכישת ארוחות חג ראש השנה למאות אלפי נזקקים.

כך, בשנת 2005 גויס על ידי הארגון בערב ההתרמה סך של 12,03,633 ש"ח, בעוד בשנת 2006, גויס מן הציבור בערב זה סך של 13,210,605 ש"ח.

52.4. **פרוייקט "האמנה למיגור העוני"** - ארגון לתת יזם פרוייקט של החתמה על אמנה למיגור העוני

בישראל. העתק מן האמנה מצ"ב **כנספת "יד"**. ביום 3.7.2006 התקיים במוזיאון תל אביב הישן (בו נחתמה מגילת העצמאות) טקס בו חתמו על האמנה אישי ציבור וכלכלה במדינת ישראל. 7 העקרונות שנקבעו באמנה הם אלה:

52.4.1. זכות יסוד היא שלכל אדם בישראל תהא היכולת לדאוג לעצמו לצרכי הקיום

הבסיסיים - מזון ותרופות. באחריות המדינה לתת בידי כל אזרח, גם אם הוא חי בעוני, את הכלים המספקים לרכוש את מינימום המזון והתרופות הדרוש לקיומו. יש לקדם חקיקה מתאימה בנושא זה.

52.4.2. הכרזה על העוני כנושא הדחוף ביותר לטיפול בסדר העדיפויות הלאומי של החברה הישראלית.

52.4.3. התחייבות לצמצום שיעורי העוני ב- 30% לפחות בארבע שנים (7.5% כל שנה), תוך דווח לציבור על התקדמות התוכנית. נדרשים יעדים קונקרטיים ומדידים לצמצום העוני, כך שהציבור יוכל לשפוט האם הממשלה עומדת בהתחייבויותיה.

52.4.4. גיבוש התוכנית למאבק בעוני ייערך על בסיס דאגה לאזרחים ומתן מענה מיידי לכל מי שזקוק לסיוע חירום פיסי, תוך הבנה שהפתרון בטווח הארוך יהא מושתת על פעולות מהותיות בתחומי התעסוקה והחינוך. בצד הנחיצות בפיתוח "חכות" ותוכניות תשתיות בתחומי התעסוקה והחינוך, אסור לשכוח כי ישנם מאות אלפי ישראלים שצריכים "דגים" על מנת לשרוד. כיום רובץ הנטל על כתפי עמותות וארגונים וולונטריים שמצויים על סף קריסה ואשר אין בידם את היכולת לתת מענה כולל. על הממשלה לקחת אחריות, להקצות משאבים באופן מיידי ולהעניק את הסיוע הנדרש בעצמה או לתמוך ברשת העמותות הפועלות ברחבי הארץ.

52.4.5. יישום פתרון לבעיית העוני כמשימה של כלל החברה הישראלית ולא מאבק בין מעמדות. ניסיון לתעל את ההתמודדות עם העוני למלחמה בין עניים לעשירים או בין מגזרים, יביא לקרע בחברה.

52.4.6. התוכנית תיתן מענה לאלה שאינם יכולים להתקיים באופן עצמאי: יצירת שוויון זכויות לילדים, דאגה לקשישים בחברה למינימום קיום בכבוד, סיוע לאלה שאינם יכולים להצטרף או לחזור למעגל העבודה.

52.4.7. הדרך להובלת הטיפול בנושא היא באמצעות הקמת גוף לאומי למאבק בעוני בראשות ראש הממשלה ובהשתתפות נציגים משלושת המגזרים - הציבורי, העסקי והשלישי (העמותות). רק כך, ניתן יהיה לרתום את כל המשק למאמץ משותף, לאגור משאבים, לגבש את התוכניות המתאימות וליישם דרכי פעולה אופרטיביות לפתרון בעיית העוני. ארגון לתת מתחייב לא לקבל כל סיוע ממשלתי לעצמו במסגרת הקצאת משאבים לעמותות.

52.5. **פרוייקט "לתת בריאות" לזכרו של עו"ד יונתן בד ז"ל** - במסגרתו פועל הארגון לממן מכספי תרומות, רכישת תרופות הנכללות בסל הבריאות, לחולים נזקקים אשר אין בידם אמצעים לממן את עלות ההשתתפות העצמית הדרושה לשם רכישת תרופות לטיפול במחלות כרוניות;

53. העותרת 2 - _____, הינה גרושה, אם ל - _____ ילדים, המשתכרת בשני מקומות עבודה סך של _____ ש"ח, אך נאלצת להיתמך בשירותי עמותת _____ כדי לקבל מזון. מצ"ב **כנספח "טו"** תצהירה של _____.

54. העותרת 3 - _____, הינה אישה נשואה, ואם ל - _____ ילדים. _____ מועסקת בעבודות של קבלנות נקיון במשטרת ישראל בתמורה למשכורת של _____ ש"ח לחודש. בעלה מקבל קצבת נכות זמנית של _____. הגב' _____ ומשפחתה נאלצים להיעזר בשירותי עמותת _____ לשם קבלת מזון. מצ"ב **כנספח "טז"** תצהירה של הגב' _____.

55. העותרת 4 - הגב' _____, הינה גרושה, ואם ל - _____ ילדים. הועסקה עד לאחרונה בעבודת מלצרות תמורת שכר של _____ ש"ח בחודש. הגב' _____ נאלצת להיעזר בשירותי עמותת _____ לשם קבלת מזון. מצ"ב **כנספח "יז"** תצהירה של הגב' _____.

56. העותרת 5 - הגב' _____, הינה נשואה ואם ל - _____ ילדים, המתגוררת _____. היא עובדת בעבודות נקיון ומתפרנסת _____ ש"ח בחודש. גם בעלה מועסק ב _____ ומקבל שכר של _____ ש"ח לחודש. בנוסף היא מקבלת קצבת ביטוח לאומי בגין נכות אחד מילדיה, בסך של _____ ש"ח לחודש. הגב' _____ נאלצת להיעזר בשירותי עמותת _____ לשם קבלת מזון. מצ"ב **כנספח "יח"** תצהירה של הגב' _____.

57. העותרים 6 - 7 - ה"ה _____, הינם זוג נשוי. האשה מועסקת בעבודות נקיון בתמורה לשכר בסך של _____ ש"ח לחודש, בעוד הבעל איננו עובד מזה 4 שנים בשל תאונת עבודה בה נפגע. לזוג _____ ילדים והאשה מצויה בהריון מתקדם. ה"ה בן שלמה נאלצים להיעזר בשירותי עמותת _____ כדי לקבל מזון. מצ"ב **כנספחים "יט" - "כ"** תצהירה של _____.

ד. מימדי ההיזקקות לעמותות לחלוקת מזון במדינת ישראל

58. בשנים האחרונות, הולכים וגדלים מימדי העוני במדינת ישראל; על יסוד זה, יותר ויותר אנשים אשר חיו בעבר ברמת חיים סבירה נשאבו אל תוך מעגל העוני. במדינת ישראל, כל משפחה חמישית, קשיש רביעי וילד שלישי חיים בעוני.
59. על פי ממצאי דו"ח העוני של המוסד לביטוח לאומי לשנת 2006, אשר פורסם בחודש ינואר 2007, שהעתק ממנו מצ"ב **כנספח "כא"** לעתירה זו, עולה כי בישראל ישנם כיום 1,630,100 אזרחים החיים מתחת ל - "קו העוני" - המהווים 24.7% מן האוכלוסיה, כאשר מתוכם 775,400 ילדים. 404,500 משפחות מוגדרות כ"עניות" במדינת ישראל.
60. לפי נתוני המוסד לביטוח לאומי שפורסמו בחודש ינואר 2007, הרי ש"קו העוני" לגבי יחיד עומד על משכורת של 1,927 ש"ח, לזוג 3,083 ש"ח, ולמשפחה בת 4 נפשות 4,933 ש"ח.
61. במדינת ישראל פועלים כ - 200 עמותות וארגוני סיוע העוסקים באיסוף וחלוקת מזון לנזקקים בתדירות משתנה ובצורות הפעלה והתאגדות מגוונות: עמותות מקומיות וארציות, בתי תמחוי, מוסדות ופנימיות, אגפים לשירותים חברתיים.
62. גיוס המזון מתבצע באמצעות תרומות (מחוי"ל ומישראל), איסוף מהציבור הרחב ותרומות מתעשיית המזון.
63. העותרת מעריכה את כמות המזון המחולקת בשנה בסך של כ- 25,000 טון בשווי כולל של כ - 200,000,000 ש"ח, והיא מחולקת באמצעות עמותות ארציות ומקומיות, בתי תמחוי, מוסדות נוער ומבוגרים, אגפים לשירותים חברתיים ויוזמות פרטיות.
64. ממצאים שנאספו על ידי העותרת 1, עולים הנתונים המדאיגים הבאים:
- 64.1. בשנת 2006 - 92% מהעמותות דיווחו כי חל גידול ניכר של 26% בממוצע בדרישה למזון; 71% מהעמותות דיווחו על גידול של 24% בממוצע בכמות המזון שחולק ו- 84% מהעמותות דיווחו על גידול של 21% בממוצע במספר המשפחות הנתמכות. במקביל, כל עמותה חמישית דיווחה על חוסר יכולת לתת מענה ליותר מרבע מהנזקקים.
- 64.2. שיעור גילאי הביניים (31-64), משפחות מרובות הילדים ומובטלים הוא הגבוה ביותר מבין ציבור נתמכי העמותות.
- 64.3. אחד מכל שישה נזקקים הוא חולה כרוני.
- 64.4. אחד מכל חמישה נזקקים הוא בן מעמד הביניים לשעבר. בראיה של ארבע שנים מדובר על גידול של 91% בשיעור הנזקקים ממגזר זה.
- 64.5. אחת מכל שלוש עמותות (32%!!) מעריכה כי תצטרך להפסיק את פעילותה אם לא יינתן לה סיוע ממשלתי.
- 64.6. כמעט כל עמותה חמישית (18%) סבורה כי לא תשרוד למעלה משנה אם לא תגובש תוכנית ממשלתית לאומית למאבק בעוני.

64.7. 69% מהעמותות לא מצליחות לתת מענה לכל הנזקקים הפונים אליהן.

65. מיותר להכביר מילים על התמונה העגומה והקשה העולה מיושב הנתונים שבדיווחים ובסטטיסטיקות הנ"ל.

66. כאמור, עצם פעולתן היום יומית של מאות עמותות אלה, כמוהן כ - 200,000 עדים לעצם קיומה של בעיית רעב במדינת ישראל ויש בכך כדי לשקף את מצוקתם של אלפי אזרחים עניים, אשר נזקקים מדי יום ביומו לדבר הבסיסי ביותר הנדרש לקיום אנושי (למעט חמצן) - והוא מזון ומשקה. חזקה על רוב רובם של האנשים אשר נזקקים לשירותי בתי התמחוי כי לא היו בוחרים מרצונם החופשי להיעזר בשירותים אלה. עצם היזקקותם של מעוטי היכולת למזון המחולק להם בבתי התמחוי הנ"ל הינה בבחינת פגיעה בכבוד האדם.

67. למותר לציין כי אדם שהגיע למצב של הישרדות מתמדת, בין ארוחה לארוחה, אינו יכול לפתח את אישיותו, אינו יכול להעניק חינוך ראוי לילדיו, כבודו האישי נפגע ואין ביכולתו לתרום כל תרומה חיובית שהיא לחברה, שכן הוא כבול בכבלי הרעב המונע ממנו להתפתח מבחינה אישית וכלכלית.

ד. הפתרון המידי הנדרש

68. במקביל לתכניותיה ארוכות הטווח של מדינת ישראל לצמצום נגע העוני במדינת ישראל, על המשיבים ליטול את המושכות ולהכריז על תכנית חירום ממלכתית, שמטרתה להחליף את פעולות העמותות הוולונטריות.

69. על המדינה לגבש באופן מיידי תכנית אשר תגדיר את הקריטריונים להיזקקות לסיוע במזון, לאור הנתונים הקיימים, ואת שיטות האיסוף, הריכוז והחלוקה של מזון לנזקקים אלה, כאשר מימון פעילות זו יבוצע מקופת המדינה, מתוך מטרה להחליף את העמותות הוולונטריות שעוסקות בכך באופן כמעט בלעדי כיום. למותר לציין כי העותרת 1 תשתף פעולה ותסייע בהליך התכנון והגדרת התכנית האמורה.

ה. הטיעון המשפטי

ה. 1. הכללים לגבי התערבותו של בית משפט נכבד זה במקרה של פגיעה בזכות חוקתית

70. בבואו של בית משפט נכבד זה לדון בטענות בדבר פגיעה בזכות חוקתית של עותרים, בוחן בית המשפט את השלבים הבאים:

70.1. בשלב הראשון, בוחן בית המשפט באם קיימת זכות חוקתית ביסודה עומדת העתירה;

70.2. בשלב השני, בוחן בית המשפט באם הופרה זכות חוקתית זו על ידי המעשה או המחדל של המדינה;

70.3. בשלב השלישי, בוחן בית המשפט האם הפגיעה בזכות החוקתית על ידי המעשה או המחדל של המדינה היא כדון, בין היתר, לאור פסקת ההגבלה הכללית הקבועה בסעיף 8 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו;

בענין זה, מופנה בית המשפט הנכבד, לשם הדוגמא, אל פסקי הדין שניתנו בבג"צ 7052/03 עדאלה - המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' שר הפנים המשיבים, תק-על 2006(2), 1754, שם נקבע, בעמ' 1765 כדלקמן:

"השלב הראשון בוחן אם החוק - בענייננו חוק האזרחות והכניסה לישראל - פוגע בזכות אדם המעוגנת בחוק-יסוד. אם התשובה היא בשלילה, מסתיימת הבחינה החוקתית, שכן בכוחו של חוק רגיל, הקובע זאת במפורש, לפגוע בזכות אדם המעוגנת בחוק רגיל קודם או במשפט המקובל הישראלי (ראו, למשל, בג"ץ 4128/02 אדם טבע ודין - אגודה ישראלית להגנת הסביבה נ' ראש ממשלת ישראל, פ"ד נח(3) 503; להלן - פרשת אדם טבע ודין). אם התשובה היא בחיוב, עובר הניתוח המשפטי לשלב הבא. בשלב השני נבחנת השאלה אם הפגיעה בזכות מקיימת את דרישותיה של פסקת ההגבלה. אכן, לא כל פגיעה בזכות אדם היא פגיעה שלא כדין. לא פעם פוגע חוק בזכות אדם חוקתית, אך חוקתיותו של החוק עומדת בעינה, שכן הפגיעה מקיימת את דרישותיה של פסקת ההגבלה (ראו, למשל, בג"ץ 2334/02 שטנגר נ' יושב-ראש הכנסת, פ"ד נח(1) 786; בג"ץ 5026/04 דיזיין 22 - שארק דלוקס רהיטים בע"מ נ' ראש ענף היתרי עבודה בשבת - אגף הפיקוח במשרד העבודה והרווחה (טרם פורסם); להלן - פרשת דיזיין). אם הפגיעה בהסדר החוקתי היא כדין, מסתיימת הבחינה החוקתית. אם הפגיעה אינה כדין עובר הניתוח לשלב הבא. שלב שלישי זה בוחן את תוצאות אי החוקתיות. זהו שלב הסעד או התרופה".

ה. 2. הזכות "שלא להיות רעב" הינה זכות חוקתית מכוח הוראות חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו:

71. חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, קובע כך:

1א. מטרה

חוק יסוד זה, מטרתו להגן על כבוד האדם וחירותו, כדי לעגן בחוק יסוד את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

2. שמירה על החיים, הגוף והכבוד

אין פוגעים בחייו, בגופו, או בכבודו של אדם באשר הוא אדם.

4. הגנה על החיים הגוף והכבוד

כל אדם זכאי להגנה על חייו, על גופו ועל כבודו.

11. תחולה

כל רשות מרשויות השלטון חייבת לכבד את הזכויות שלפי חוק יסוד זה."

72. רבות דובר על זכות האדם לכבוד, ונהרות של דיו לא יובילו להגדרה ממצה של מונח טעון זה; יותר מכך, ספק אם אי פעם יצליחו לתחם גבול ברור לזכות זו, ואולם, ברור כי תיחום הזכות תקבע בהתאם לתרבות החברתית ולמדיניות החברתית שאזרחי ישראל חיים בה. יש והזכות תורחב ויש שהזכות תצומצם.

73. אין כוונת העותרים לפרש את הזכות לכבוד כמכילה מגוון אינסופי של זכויות ממנה ניתן לגזור זכויות יש מאין. העותרים אינם מבקשים להיכנס לשרוולה של "העמימות האינהרנטית" בה לוקה חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, כי אם מבקשים לעמוד במקום של החד-וחלק. במקום בו מוסר כל ספק. במקום זה נמצא הרעב, פרי מחדלם של המשיבים. ר' בענין זה דברי כבוד השופט א' לוי בבג"צ 366/03 דלעיל:

"אמת, ניתן לסבור כי זכות האדם לקיום אנושי בכבוד מתאפיינת, כטענת המדינה, ב"עמימות אינהרנטית" (אף שלא הכל שותפים לגישה זו, ראו למשל ג' מונדלק "זכויות חברתיות-כלכליות בשיח החוקתי החדש: מזכויות חברתיות לממד חברתי של זכויות האדם" שנתון משפט העבודה ז' (תשנ"ט) 65, 96). אלא שאין להיתלות בעמימותה של הזכות כדי לאיינה ולרוקנה מתוכן".

74. כך או כך, המונח "כבוד" כמונח נורמטיבי, זקוק ליציקת תוכן, כאשר העותרים יטענו, כי בהיעדר שובע ורוויה כהגדרתם המילונית של מונחים אלה, אין כל דרך להגן על נגזרות אחרות של המונח "כבוד", שכן כל תוכן אחר של המונח "כבוד" בטל מחוסר רלבנטיות במצב של רעב.

75. כאמור לעיל, עמד על כך בית משפט נכבד זה בבג"צ 366/03, כאשר קבע, בין היתר, בעמ' 2615 לפסק דינו כי:

"ניתן להניח, בלא לקבוע מסמרות בדבר, כי מחובת המדינה על פי חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו נגזרת החובה לקיים מערכת שתבטיח "רשת מגן" למעוטי האמצעים בחברה, כך שמצבם החומרי לא יביאם לכלל מחסור קיומי. במסגרת זו, עליה להבטיח שלאדם יהיה די מזון ומשקה לקיומו."

76. באותו עמוד נקבע כי:

"אדם הרעב ללחם הוא אדם שכבודו כאדם נפגע."

77. סיפוק מזון ומשקה קיומי מהווה אבן יסוד למימוש עצמי ונדבך ראשוני למימוש יתר זכויות האדם. ר' בענין זה, דבריו של כבוד השופט חשין, בבג"ץ 606/93 קידום יזמות ומו"לות (1981) נ' רשות השידור, פד"י מח (2), 1, בעמ' 25-26:

"הזכות לחיים ולכל דבר שהחיים תלויים בו - הזכות לנשום, הזכות לשתות, הזכות לאכול - היא אם-כל-הזכויות, היא האדם. שניה במלכות היא החירות, ובסמוך לה חירות המחשבה והדיבור. הזכות לחיים היא האדם לעצמו, וחירות הדיבור והביטוי - על דרכיה השונות והמגוונות - היא הקשר בין אדם לאדם, היא היוצרת את החברה בה אנו חיים, ובלעדיה לא קמנו. זה מותר האדם מן הבהמה. ואם נקצץ בחופש הביטוי כמו פוררנו תשתית שחברתנו נטועה בה."

78. מזון בסיסי מינימלי, הוא שלמעשה מאפשר לממש את זכות היסוד לחירות ולכבוד ומהווה תנאי הכרחי למימוש מהותי של זכויות יסוד אחרות, שלהן אין כל נפקות ללא אפשרות פיזית לממשן. על כן, במצב של רעב ברור כי החושים מתערפלים והעולם עומד מלכת. אף זכות אינה רלבנטית כאשר הזכות שלא להיות רעב – אינה מקויימת. כל זכויות היסוד כפופות לזכות לביטחון תזונתי מינימאלי.

ה. 3. הפרת הזכות החוקתית לביטחון תזונתי על ידי המדינה

79. כידוע, בכל חברה ליבראלית, בה קיימת כלכלה חופשית, יהיו לעד מעמדות ועשירונים, כאשר מטבע הדברים, תמיד יהיה מעמד של עניים. במסגרת זו, אף בכל מדינה עשוי להימצא אדם זה או אחר רעב ללחם. לא כנגד זה יוצאת העתירה.

80. היווצרותה של המאסה הקריטית של אזרחים הנוזקים לשירותי תמחוי היא ההוכחה לפגיעה בזכות החוקתית לביטחון תזונתי מינימאלי.

81. הוראות חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, יוצרות חובה "פאסיבית" של המדינה שלא לפגוע בזכות לכבוד (status negativus), כמו גם חובה "אקטיבית" (status positivus) להגן על הזכות לכבוד - ר' בג"צ 366/06 הנ"ל. בהתנהגותה של המדינה המאפשרת את קיומה של התופעה הרחבה של העמותות לחלוקת מזון, הפרה המדינה את שתי החובות הנ"ל.

ה. 4. הפרת הזכות החוקתית לביטחון תזונתי שלא כדון, בחוסר סבירות ושלא באופן מידתי

82. אנו מצויים איפוא במסגרת נורמטיבית בה קיימת זכות חוקתית אשר הופרה על ידי המשיבים.
83. אין זה סוד כי האויב הגדול ביותר של הזכויות החוקתיות מצוי בכבלי התקציב, וזו, מן הסתם, היא תשובתה של המדינה.
84. מבדיקה אשר בוצעה על ידי העותרים, כמפורט בתחשיב המצ"ב כנספח "ד" לעתירה זו, עולה כי סך הכספים המוצא על ידי 200 העמותות לחלוקת מזון במדינת ישראל בשנה מסתכם בכ - 200 מליון ש"ח, המהווים 0.07% מתקציב המדינה.
85. התעלמות ממושכת של המדינה מחובתה ואחריותה לקיום זכות חוקתית זו של אזרחיה, הפכה למרבה הצער לנורמה מקובלת בחברה הישראלית, כאשר קיומן של כ - 200 עמותות לחלוקת מזון נראה טבעי לחלוטין, ואף מחוייב המציאות (!).
86. כאמור לעיל, מצב דברים זה של ואקום בסיפוק הצרכים המיידיים והבסיסיים של אזרחי המדינה, אל מול הסכום המזערי ביחס לתקציב המדינה הנדרש לשם טיפול בסימפטום המרכזי של העוני, עשוי כאמור להביא לידי כך שאילי הון ירתמו לשם סיוע לשכבות אלה – דבר אשר מאוחר יותר עשוי "לזכות" לביקורת של גופים רשמיים אשר טוענים ל"קניית שלטון בכסף".
87. בנסיבות אלה, יטענו העותרים כי על שיקולי התקציב לסגת מפני החובה של המדינה למנוע את הפגיעה הבוטה בזכות החוקתית של אזרחיה לביטחון תזונתי מינימאלי.
88. זאת ועוד, העותרים יטענו עוד כי משקלם של שיקולי תקציב צריכים לסגת מפני הזכות היסודית למזון ומשקה. בענין זה, ר' בג"ץ 1554/95 עמותת "שוחרי גיל"ת נ' שר החינוך והתרבות, פד"י נ(3), 2 (1996). שם נקבע :

"בבג"צ 3627/92 ארגון מגדלי הפירות בישראל בע"מ נ' ממשלת ישראל, פ"ד מז(3) 387, שם עומד השופט מצא על אבחנה בין חובת הרשות לספק שירותים חיוניים על פי הדין לבין מקום בו הדין אינו קובע את הזכאות. אומר השופט מצא:

"כך הם פני הדברים, כשחובת הרשות מתייחסת לסיפוק שירותים חיוניים שזכות הציבור לקבלם נובעת במישרין מן הדין. קל וחומר שאלה פניהם מקום שהדין אינו קובע את הזכאות אלא מסמיך את הרשות לקבוע, בעצמה ולפי שיקול דעתה, את היקפה וגבולותיה" (עמוד 392).

אכן, המצב עשוי להיות שונה כאשר קיימת חובה סטטוטורית ספציפית, הקובעת לא רק את הזכות לשירות, אלא גם את טיבו והיקפו המוגדרים. במצב כזה, משקלם של שיקולי תקציב וסדרי עדיפויות יורד, ובדרך כלל על הרשות לקיים את חובותיה החוקיות, ככתבן וכלשונו. עומד על כך השופט בך בבג"צ 467/84 עזרא נ' ראש עיריית תל אביב יפו, פ"ד לט(1) 745:

"אמנם ההלכה היא, כי מקום שחובה ציבורית מוטלת על גוף ציבורי - יש עימה, בדרך כלל, שיקול דעת לגבי זמן, מקום ואופן הגשתה, ועל הרשות הציבורית לקבוע בעצמה את סדר העדיפויות שלפיו היא אומרת לעמוד בחובות שהוטלו עליה לטובת כלל הציבור, במידת יכולתה, הנקבעת בראש ובראשונה במסגרת התקציב העומד לרשותה' ...

אולם במה דברים אמורים, כאשר מוטלת על הרשות המקומית חובה כללית לטפל בנושא פלוני, או להבטיח שירות זה או אחר. אולם טענה זו לא תוכל להישמע, כאשר החובה הסטטוטורית קובעת במדויק, מה חייבת העיריה לעשות, מתי, באיזה אופן ובאיזה כמות. כזהו המצב במקרה שלפנינו, כאשר נקבע בתקנות ובחוקי העזר כמה תחנות הצלה חייבות להיפתח בחוף ובאיזה זמנים, וכמה מצילים צריכים להימצא בכל תחנה. במקרה כזה יש להחיל את הכלל, שחוק 'קיים על מנת שיבוצע, הלכה למעשה" (בעמוד 753).

89. ובג"ץ 467/84 אבי עזרא נ' ראש עיריית תל-אביב יפו, פד"י לט(1), 745, (1985) שם נקבע:

אמנם ההלכה היא, כי מקום שחובה ציבורית מוטלת על גוף ציבורי - "יש עימה, בדרך כלל, שיקול-דעת לגבי זמן, מקום ואופן הגשמתה, ועל הרשות הציבורית לקבוע בעצמה את סדר העדיפויות שלפניו היא אומרת לעמוד בחובות שהוטלו עליה לטובת כלל הציבור, במידת יכלתה, הנקבעת בראש ובראשונה במסגרת התקציב העומד לרשותה" (ע"א 247/55 (סרג עדין בע"מ בפירוק מרצון נ' ראש העיר ת"א-יפו ואח', פ"ד יא 1110; פ"ע כט 352), בעמ' 1116-1117).

90. בהקשר זה מופנה בית המשפט הנכבד לדבריה של השופטת ש' נתניהו בבג"ץ 3472/92 ברנד יוסף ו-286 אח' נ' שר התקשורת ו-2 אח', פ"ד מז(3), 143, עמ' 153-154:

"כל רשות עומדת בפני הצורך למצוא את האיזון הראוי בין ההיקף, האופן והמידה של קיום תפקידיה-חובותיה על פי הדין, לבין חובתה לשמור על המסגרת התקציבית שלה. לעולם אין היא יכולה לצאת ידי חובת הכל ולקיים את כל תפקידיה באופן אופטימלי, ללא התחשבות במגבלות התקציב. עליה לקבוע לעצמה סדרי עדיפויות וקדימויות וכללים וקריטריונים מנחים ליישום, אשר יעמדו במבחן הסבירות. אותם עליה להפעיל תוך שוויון. הסבירות מחייבת כי בקביעת סדר הקדימויות בין נושאים שונים שהרשות מופקדת עליהם תנתן עדיפות לנושאים הנכבדים בחשיבותם מהאחרים..."

91. אמר על כך השופט א' לוי בבג"צ 366/03, עמ' 2627:

"נתונים סטטיסטיים אלה אינם אך מספרים על דף-נייר. מאחוריהם מסתתרת מציאות יומיומית. הם מתארים חווית-חיים תמידית של בני-אדם רבים. עניין לנו ב"אנשים בשר-ודם, באנשים כואבים, בבני-אדם חיים ונושמים" (ע"א 1165/01 פלונית נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד נז(1) 69, 80). אלה הם נתונים להם רשאי בית-המשפט להיזקק בהעבירו דבר-חקיקה תחת שבט הביקורת החוקתי (פרשת בנק המזרחי הנ"ל, ע' 439 ואילך, והאסמכתאות שם). הם משמשים בקביעת השפעתו של מעשה שלטוני על זכויות-יסוד כמו גם בהערכתן של חלופות למעשה השלטוני הנבחר."

92. העותרים יטענו כי הפרה זו של זכות יסוד על ידי המשיבים, בהיקפים כה רחבים, הינה בלתי סבירה ובלתי מידתית.

93. כאמור, חובתה של המדינה למצוא פתרונות תשתיתיים וארוכי טווח לנגע העוני, במקביל לחובתה לטפל באופן מידי בסימפטומים של הבעיה, ולא להניח לעמותות וולונטריות לעשות זאת מתקציב פרטי, ללא כל פיקוח ובקרה.

94. כן יטענו העותרים, כי הפגיעה בזכויות היסוד של אוכלוסיית הנזקקים בישראל, נעשית מתוך אדישות כדבר שבשגרה, וכחלק ממדיניות בלתי ראויה.

95. העותרים יוסיפו ויטענו, כי המדינה היא אשר חייבת להצביע על חוק אשר מתיר לה שלא לכבד את זכות הרעבים בישראל למזון, כחלק ממגילת זכויותיהם כבני-אדם הראויים לכבוד מינימאלי במדינת ישראל.

96. חובה זו של המדינה קיימת אף מכח האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות - 1966, שהתקבלו ואושררו על ידי ישראל, אשר העתק ממנה מצ"ב **כנספח "כב"**. סעיף 11 לאמנה קובע -

"א. מדינות שהן צד באמנה זו מכירות בזכות כל אדם לרמת חיים נאותה עבורו ועבור משפחתו, לרבות מזון, מלבושים ודיור נאותים, ולשיפור מתמיד בתנאי קיומו. המדינות כאמור ינקטו צעדים מתאימים כדי להבטיח את מימוש הזכות האמורה, ולתכלית זו מכירות בחיוניותו של שיתוף-פעולה בינלאומי מבוסס על הסכמה מרצון.

ב. מדינות שהן צד באמנה זו, בהכירן בזכותו הבסיסית של כל אדם להיות מוגן מפני רעב, ינקטו כל אחת לחוד ותוך שיתוף-פעולה בינלאומי, את האמצעים, לרבות תכניות מיוחדות, הדרושים כדי:

(1) לשפר שיטות יצור, שימור וחלוקת מצרכי מזון, אגב ניצולו המלא של ידע טכני ומדעי, הפצת ידע בדבר עקרונות תזונה, ובאמצעות פיתוח או תיקון של שיטות חקלאיות, באופן אשר יבטיח את פיתוחם ואת ניצולם היעילים ביותר של משאבי הטבע;

(2) להבטיח חלוקה צודקת של מלאי המזון העולמיים בזיקה לצרכים, בהתחשב בבעיות הניצבות לפני ארצות המייבאות מזון ואלה המייצאות מזון כאחד."

97. אזלת היד של המשיבים, מהווה אקט שלטוני בלתי חוקתי, ועל כן מתבקש בית המשפט הנכבד להורות למשיבים למצוא פתרון קבע של נשיאה שגרתית בעלויות המזון והשתיה המחולקים על ידי העמותות לאוכלוסיית הרעבים במדינה.

98. בשונה מן העתירה שנדונה בבג"צ 336/03, עתירה זו אף אינה מכוונת נגד מעשה חקיקה, כי אם נגד מעשה ו/או מחדל שלטוני. כמפורט לעיל, מתחם שיקול הדעת להתערבותו של בית משפט נכבד זה, בעת פגיעה בזכות חוקתית רחב לאין ערוך עת מדובר בהתערבות בפעולה ו/או במחדל שלטוני, בשונה מהתערבות במעשה חקיקה.

ה. 5. הפרטה בלתי חוקית של שירותי הרווחה על ידי המדינה

99. בנוסף, או לחילופין, יטענו העותרים כי בפעולתה המתוארת לעיל, מבצעת למעשה, המדינה הפרטה עקיפה, או הפרטה במחדל, בלתי חוקית של שירותי הרווחה במדינת ישראל.

100. העותרים יטענו כי מעבר למישור החוקתי של עתירה זו, צורת התמודדות המדינה עם בעיית העוני, לפיה העבירה את מושכות ניהול הבעיה לידי העמותות בשטח, מהווה הפרה חמורה של כללי המשפט המנהלי.

101. כך הלכה המדינה והפריטה הלכה למעשה, באופן סמוי, את חובתה לטפל בבעיית המחסור במזון.

102. כלל ידוע, כי אין להפריט רשות ללא הליך תקין. המדינה לא טרחה לבדוק למי היא העבירה את מושכות הניהול והאם השירות שניתן למגזר הרעב עומד באיכות ראויה. יצוין, כי למיטב ידיעת העותרים, השירותים הניתנים לכלל האוכלוסייה על ידי מרבית העמותות עומדות בסטנדרטים גבוהים, אך אין הדבר פוטר את המדינה מחובתה לפקח ולוודא זאת.

103. כך, המצב בו פועלות כ - 200 עמותות וולונטריות, ללא בקרה מרכזית, עשוי להביא לעיתים למצב בו כספים שנתרמו לצרכי רווחה על ידי אזרחים, לא מגיעים לייעדם. כך, לשם הדוגמא בלבד, מצ"ב **כנספח "כג"** כתבה שפורסמה בעיתון "גלובס" ביום 25.2.2007. יצויין כי לעותרת 1 אין מידע לגבי האמור בכתבה זו, אך עצם התופעה הנ"ל הינה תוצאה של העדר פיקוח ובקרה הולמים על ידי המדינה.
104. זאת ועוד, הפרטה זו בוצעה מבלי שהמדינה מוודאת כי חלוקת המזון על ידי הגורמים הוולונטריים מתבצעת על פי עקרונות השוויון, ללא הפליה ועל פי עקרונות הצדק החלוקתי.
105. כל עוד לא בוצע הליך נאות של הפרטה, המדינה חייבת בעצמה לספק את אותם שירותים שטרם הופרטו.
106. כידוע, ההליך המנהלי של יצירת גוף מופרט דורש דבקות בקריטריונים מנהליים. אין זה הליך שיש להקל בו ראש. הדבר מקבל משנה תוקף, כאשר המדינה רוצה להפריט גופים ללא כוונת רווח. עמד על כך בספרו איל פלג, **ההפרטה כהצברה – גופים מופרטים במשפט הציבורי**, עמ' 99:

"התרחבות הרווחה על דרך צדקה על חשבון הרווחה המדינתית חושפת את הפרט המטופל לגחמותיו של גוף הצדקה בתחומה של החובה הבסיסית ביותר של המדינה – הבטחת קיום בכבוד. האמנה החברתית מופרת, אם כן, גם בהסתמכות על גוף צדקה. השאלה של הצברת גופי צדקה בהחלט מעמידה דילמה נוספת: מחד גיסא, מדובר בגוף העוסק בתחום מדינתי-ציבורי מובהק – הבטחתה של רשת הקיום התחתונה ביותר. בינו לבין המדינה יש מעין הסכם שבשתיקה שהוא יחליף את המדינה. מאידך גיסא, חיובו של נותן הצדקה בסטנדרטים של משפט ציבורי-מנהלי עלול לפגוע במוטיבציה שלו לפעול, וכתוצאה מכך יפגעו המטופלים, אשר עלולים להישאר קירחים מכאן ומכאן – המדינה תתכחש להם וגם הנדבן לא יהיה עוד בנמצא".

107. העברת חלק משירותי הרווחה לגופים פרטיים, ללא כל בקרה או פיקוח אף עשויה לגרום לניצול לרעה של נכונות אנשים פרטיים לתרום כספים למטרות חברתיות.
108. במצב זה, יש לשאול, היכן שומר הסף שיבטיח את טיב השירות המופרט?! היכן מי שיבדוק שהמזון המחולק עומד בקריטריונים בריאותיים ותברואתיים?!
109. עצם יצירת ההפרטה מהווה פגיעה ישירה בערכיה הדמוקרטיות של מדינת ישראל, באשר יש בכך יצירת שלטון מופרט אשר לא נבחר על ידי הציבור, מחד, ויצירת הסתמכות על פעילותן של עמותות וולונטריות שיכולות ליפול כלעומת שקמו, מבלי שקיימת מבחינתן כל חובה חוקית כלפי הציבור. לא למותר לציין, כי הפרטה עקיפה או הפרטה במחדל זו, עומדת בניגוד לתפיסה הבסיסית שהעם הוא הריבון, והוא אשר צריך לבחור את מי אשר אמון על שמירת זכויות היסוד המעוגנות בחוקי היסוד.
110. לא ייתכן שההפרטה של שירותי הרווחה במדינת ישראל תתבצע באופן שירותי בלא יישום מנגנון שיבטיח את טובת הציבור, ללא הפליה וללא פגיעה שירותית בזכויות הפרטים. בהקשר זה מופנה בית המשפט הנכבד לספרו של איל פלג, **"ההפרטה כהצברה – גופים מופרטים במשפט הציבורי"**, עמ' 92:

"הפרטה שאינה מקדמת את רווחת האזרח ואינה עושה צדק חברתי מהווה אף היא הפרה של האמנה החברתית מצד השלטון".

ו. סוף דבר

111. על יסוד כל האמור בעתירה זו, מתבקש בית המשפט הנכבד להורות כמבוקש ברישא לעתירה זו.
112. עתירה זו נתמכת בתצהיריהם של ה"ה _____

מיכאל בך, עו"ד עידן איידן, עו"ד יצחק רבינוביץ, עו"ד
מיכאל בך ושות', משרד עורכי דין ונוטריון
באי כח העותרים

תל אביב, היום 27 פברואר 2007